

Politiets muligheter og begrensninger knyttet til inn gripen overfor berusede personer

En juridisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)

Politihøgskolen 2020

Kand.nr: 653 og 654

Antall ord: 8761

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLEDNING	3
1.1 PROBLEMSTILLING OG AVGRENSING	3
1.2 METODE	4
1.3 CASE.....	4
2. POLITIETS FOREBYGGENDE ANSVAR OG OPPGAVE	5
3. SKILLET MELLOM ORDENSTJENESTE OG ETTERFORSKNING: DET TOSPOREDE SYSTEM	6
3.1 POLITIETS OPPGAVER	6
3.2 RETTSLIG STATUS OG REGELSETTENE	7
3.3 BESLUTNINGSMYNDIGHET	8
4. POLITIETS SKJØNN	8
5. EMK OG POLITILOVEN	9
6. POLITIETS ADGANG TIL Å GRIPE INN	11
6.1 POLITILOVEN §7 FØRSTE LEDD	11
6.2 POLITILOVEN §7 ANDRE LEDD	13
6.3 EMK OG POLITILOVEN §7	14
7. POLITILOVEN §9	15
7.1 GENERELT OM §9	15
7.2 GENERELT OM «MATERIELLE VILKÅR»	15
7.3 «BERUSELSE» SOM MATERIELT VILKÅR	16
7.4 «FORSTYRRELSE AV DEN OFFENTLIGE RO OG ORDEN» SOM MATERIELT VILKÅR.....	18
7.5 «FORULEMPER ELLER VOLDER FARE FOR SEG SELV ELLER ANDRE» SOM MATERIELT VILKÅR	19
7.6 POLITIETS PLIKTER OVERFOR BERUSEDE PERSONER SOM INNBRINGES	20
7.7 EMK OG POLITILOVEN §9	21
8. POLITILOVEN §6	21
8.1 <i>Generelt</i>	21
8.2 <i>Behovsprinsippet</i>	22
8.3 <i>Proporsjonalitetsprinsippet</i>	24
8.4 <i>Likebehandlings- og saklighetsprinsippet</i>	25
8.5 <i>Oppportunitetsprinsippet</i>	25
9. AVSLUTNING	26
10 LITTERATURLISTE	27

1.0 Innledning

Vi har valgt å belyse muligheter og begrensninger i politiloven, et emne vi opplevde som utfordrende i løpet av praksisåret på Politihøgskolen. Spesielt synes vi grensesettingen mellom innbringelse etter politiloven og pålegg fra politiets side var ekstra utfordrende.

Vi vil ta for oss de juridiske rammene rundt de aktuelle paragrafene i politiloven og vurdere hvilke begrensninger og muligheter som loven legger til grunn.

Innledningsvis vil vi presentere problemstilling, avgrensning, metode og deretter beskrive en selvopplevd case fra praksisåret på Politihøgskolen som senere analyseres i oppgaven.

Deretter vil vi gå inn på politiets ansvar og oppgaver, skjønnsutøvelse og belyse skillet i det tosporede system. Konkret vil vi ta for oss hjemmelsgrunnlaget i politiloven¹ som omhandler politiets inngrep overfor befolkningen, og spisse dette mot berusede personer. Her tar vi utgangspunkt i politiloven §7, som handler om når politiet kan gripe inn og hvilke tiltak som kan iverksettes, og en spesialbestemmelse om inngrep overfor berusede personer i politilovens §9. Etter dette vil vi trekke inn politilovens §6 om hvordan tjenesten skal utføres. Denne er veiledende for alle inngrep politiet foretar seg og skal alltid vurderes. Underveis i oppgaven vil vi ta for oss de relevante EMK artiklene, og drøfte inngrepene i forhold til menneskerettighetene.

1.1 Problemstilling og avgrensning

Problemstillingen vår handler om de juridiske rammene vi har i politiloven, hvor inngrep overfor berusede personer er i fokus. Hvilke handlingsalternativer hjemles i politiloven, når bruker vi pl. §9 og når bruker vi andre paragrafer? Vi vil belyse de forskjellige grensene, og forklare prinsipper som er med å avgjøre handlingsvalget politiet må foreta seg. Vi vil også belyse om inngrepet som ble brukt mot gjerningspersonen i vår case var legitimt, og hvilke handlingsalternativer som fantes.

Hovedvekten av oppgaven legges på utfordringene politiet møter på knyttet til berusede personer, og hvilke muligheter og begrensninger lovverket gir politiet. Casen og annen

¹ Lov om politiet (politiloven) av 4. august 1995 nr 53

rettspraksis er gjennomgående i oppgavens hoveddel. Vi har avgrenset slik at vi kun tar for oss politiloven §§6, 7 og 9. Politilovens §8, første ledd nr. 1 og 4 kunne vært drøftet, men utelates på grunn av oppgavens omfang. I tillegg er noen aktuelle menneskerettigheter blitt vurdert opp imot de aktuelle bestemmelsene i politiloven.

1.2 Metode

Vi har valgt å bruke juridisk metode for å se nærmere på vår rettslige problemstilling. Juridisk metode handler hovedsakelig om hva man bygger på og hvordan man skal resonnerer når man tar stilling til ulike rettsregler og -spørsmål.² Ordlyden i de aktuelle paragrafene sier lite om hvordan dette skal praktiseres. Det har derfor vært nødvendig å se på ulike rettskilder, slik som rettsavgjørelser, forarbeider, kommentarer, lover og juridisk litteratur for å redegjøre for de ulike paragrafene. Disse har blitt funnet blant annet gjennom søk i lovdata³ og rettsdata⁴. Dog foreligger det få rettsavgjørelser som berører politiets bruk av pålegg, selv om dette brukes relativt ofte i politiets ordenstjeneste. En årsak kan være at pålegg gis muntlig, og ofte overfor berusede person som kanskje ikke husker hendelsen like godt dagen etter, eller ikke ønsker å etterprøve pålegget. Vi har i tillegg brukt juridisk litteratur, hvor mesteparten stammer fra undervisningen på Politihøgskolen.

1.3 Case

Det var natt til søndag, og rundt klokken 01:30 fikk vi melding fra operasjonssentralen som ba oss om å kjøre til et av utestedene i byen. Der skulle det være en beruset person som hadde truet en dørvakt. Vi kjørte til stedet og påtraff en mann i 20 årene. Vakten forklarte at han hadde mottatt verbale trusler fra mannen, som også hadde hatt en truende aggressiv fremtoning mot han. Vi tok en prat med den mistenkte for å høre hans side av saken.

Mistenkte roet seg ned da vi kom til stedet og klarte innledningsvis å prate for seg. Han var irritert fordi han hadde blitt kastet ut og følte seg urettferdig behandlet. Mannen fremsto synlig beruset, og fortalte at han hadde drukket en del alkohol denne kvelden.

Han begynte å hisse seg opp på nytt når vi konfronterte han med det vakten hadde fortalt. Han ble påsatt håndjern og var lite mottakelig for informasjon. Han svarte kverulerende og

² Blandhol, Tøssebro & Skotheim (2015), s. 312

³ www.lovdata.no

⁴ www.rettsdata.no

unngikk alle spørsmålene han ble spurt, og vi endte til slutt opp med å innbringe personen etter politiloven §9. Veileder var den som tok avgjørelsen, da han mente at personen ikke var mottakelig for pålegg, og så på dette som uforholdsmessig og til ingen nytte. Den mistenkte spurte undertegnede om jeg “hadde fått en pikk opp i ræva” og sa at vi alle var noen “jævla idioter” før han viste langfingeren til hele patruljen.

Det var flere personer til stede som kom nærmere under hendelsen, hvor vi måtte be de om å trekke unna.

Spørsmålet vi stilte oss selv etter denne hendelsen: Hvor går skillet mellom bortvisning og innbringelse? Hva skal til for at vi går direkte på innbringelse i stedet for å ty til mildere midler som bortvisning? Vi ønsker å belyse de juridiske rammene for hvilke handlingsalternativer som fantes i den aktuelle casen.

2. Politiets forebyggende ansvar og oppgave

Politiets ansvar og mål står beskrevet i politiloven §1, mens politiets oppgaver står beskrevet i politiloven §2. Hovedformålet med politiets virksomhet er å forebygge handlinger som kan medføre fare for rikets sikkerhet, selvstendighet, demokratiet og borgerne i riket. Politiet er gitt et bredt spekter med oppgaver som skal løses, som resulterer i at oppgaver må opp- eller nedprioriteres. Det er i hovedsak etatens eget skjønn som brukes arbeidsoppgaver prioriteres, men politiets handlingsplikt må til enhver tid opprettholdes.⁵ Forebygging som begrep er ikke definert i loven. Forarbeider sier heller ingenting om hva forebygging betyr, men ramser opp en rekke oppgaver som handler om forebygging av kriminalitet. En mulig definisjon er at forebygging av kriminalitet handler om å være i forkant og forhindre at noe negativt skjer.⁶

Forebygging av kriminalitet er hjemlet i politiloven §§1 og 2, og skal være en av politiets hovedprioriteringer⁷. §1 sier blant annet at «*politiet skal gjennom forebyggende ... virksomhet være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettsikkerhet, trygghet og alminnelig velferd forøvrig*». Dette blir videre supplert av §2 som handler om

⁵ Auglend & Mæland (2016), s. 309

⁶ Myhre Lie (2015), s. 19

⁷ Disponeringsskriv for politi- og lensmannsetaten 2019 s. 6

politiets oppgaver, hvor første ledd, nr 2 sier at «*politiet skal forebygge kriminalitet og andre krenkelser av den offentlig orden og sikkerhet*». Gjennom ordlyden «*skal*» har dermed politiet en lovmessig plikt til å forebygge kriminalitet. Politiinstruksen §2-1 supplerer videre med at «*politiet gjør best nytte for seg hvis det på forhånd lykkes med i å forebygge eller avverge lovbrudd eller ordensforstyrrelser*».

Politiets oppgaver er delt inn i det reaktive og proaktive spor. Det reaktive spor handler om håndhevelsen eller straffeforfølgningen av kriminalitet, mens det proaktive sporet handler om å forebygge kriminalitet. Det proaktive sporet handlet tidligere om opprettholdelsen av sikkerhet og avverging av konkrete eller nært forestående trusler. De senere årene har synet på det proaktive sporet blitt endret til å ikke bare handle om det overnevnte, men også handle om bakenforliggende drivkrefter og årsaker til kriminalitet. Forebygging har blitt en strategi for politietaten.⁸ Kriminalitetsforebygging har blitt politiets primærstrategi på alle virksomhets og kriminalitetsområder, ifølge POD⁹.

3. Skillet mellom ordenstjeneste og etterforskning: Det tosporede system

Politiets oppgaver er delt inn i en rekke forskjellige grupper etter politiloven §2. I hovedsak skilles det mellom inngrep som er ledd i etterforskning og inngrep som er ledd i ordenstjeneste. Politiets arbeid blir derfor ofte kalt for «det tosporede system».¹⁰ Et skille basert på det tosporede system kan gjøres via politiets oppgaver, den rettslige statusen vedkommende får og regelsettene som hører til statusen, og helt til slutt hvem som har beslutningsmyndighet innenfor de to sporene. Vi vil i denne oppgaven konsentrere oss om ordenstjeneste, men først kort redegjøre for skillet mellom disse to sporene.

3.1 Politiets oppgaver

Skillet mellom disse to sporene er ikke skarpt, for ordenstjeneste inneholder derfor elementer fra både etterforskning og forebygging.¹¹ Det er dog flere situasjoner hvor både politisjere

⁸ Auglend & Mæland (2016), s. 264

⁹ Disponeringsskriv for politi- og lensmannsetaten 2019 s. 7

¹⁰ Fredriksen (2018), s. 152

¹¹ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 23

virkemidler og tvangsmidler kan anvendes i en og samme situasjon.¹² Det avgjørende kriteriet som forteller tjenestepersonen hvilket spor man er i, er formålet med handlingen.¹³

Hvis for eksempel formålet er å avklare om et straffbart forhold er begått, regnes virksomheten som etterforskning. Mens virksomhet som omhandler politiets arbeidsoppgaver knyttet til det å ivareta offentlig ro og orden, regnes som ordenstjeneste.¹⁴ Edvindsen definerer ordenstjeneste som «den målrettede forebyggende og oppdragsrettede patruljetjeneste som politiet utfører for å hindre eller gripe inn overfor forstyrrelse av den offentlige ro og orden, trusler mot enkeltpersoners eller allmennhetens sikkerhet, samt for å avverge eller stanse straffbare forhold».¹⁵ Med denne definisjonen legger vi til grunn at pålegg og innbringelse er en del av politiets ordenstjeneste.

3.2 Rettslig status og regelsettene

Mange av de polisiære tiltakene og tvangsmidlene etter straffeprosessloven er lette å skille fra hverandre, men det er også noen som likner hverandre i det ytre.¹⁶ Slik som pågripelse etter strpl. §171 og innbringelse etter pl. §8 og §9. Det som skiller disse to handlingene er at pågripelse er et straffeprosessuelt tvangsmiddel etter straffeprosessloven, mens innbringelse er et polisiært virkemiddel etter politiloven. Er utgangspunktet en beruset og høylytt mann som svinger et balltre mot forbipasserende, gjelder reglene i politiloven dersom politiet velger å innbringe mannen etter pl. §8 og §9. Velger politiet derimot å ta beslag i balltreet, jf. Straffeprosessloven §203, er dette et ledd i etterforskningen av en straffesak og de straffeprosessuelle tvangsmidlene anvendes.

Det er viktig for tjenestepersonen å være bevisst på dette skillet, for de ulike tjenestehandlingene gir også vedkommende ulik rettslig status og dermed forskjellige rettigheter. Er det blitt brukt et inngrep som er hjemlet i straffeprosessloven, gis personen status som siktet, jf. straffeprosessloven §82. Har vedkommende forstyrret offentlig ro og orden som bryter med bestemmelsene i politiloven, har vedkommende ikke de samme rettighetene.

¹² *Tidsskrift for strafferett* 3 (2014), s. 64

¹³ Fredriksen (2018), s. 152

¹⁴ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 23

¹⁵ Edvindsen (2016), s. 14

¹⁶ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 35

3.3 Beslutningsmyndighet

Hvilket spor man som tjenesteperson er i, er også avgjørende for hvem som har beslutningsmyndigheten. De aller fleste politisjere inngrep er underlagt politiloven §2, som omhandler politiets utførelse av tjenesten. Inngrep etter dette kapitlet besluttes av en som har politimyndighet etter politiloven §4, altså er det ikke nødvendig å motta forhåndsordre fra overordnet politimyndighet.¹⁷ Gjelder det dermed straffeprosessuelle tvangsmidler, er hovedregelen at dette skal besluttes av retten eller påtalemyndigheten.¹⁸ Unntaksvis har polititjenestepersoner adgang til å treffe beslutninger, som for eksempel ransaking, hvis den mistenkte treffes på «fersk gjerning eller ferske spor», jf. straffeprosessloven §198, 1. ledd nr. 2.

Vi vil ikke gå noe dypere inn på de straffeprosessuelle tiltakene, da vi har avgrenset oppgaven til å omhandle politiets ordenstjeneste i lys av bestemmelsene i politiloven vi har nevnt tidligere. Likevel er det viktig for enhver politibetjent å være bevisst på skillet mellom de politisjere og de straffeprosessuelle tiltakene når man gjennomfører ordenstjenesten.

4. Politiets skjønn

Hvilke oppgaver politiet har og hvordan disse oppgavene kan gjennomføres, er hovedsakelig regelstyrt. Regelverket som politiet har blitt satt til å følge, slik som for eksempel politiloven, har et visst preg av vurderingspregede begrep.¹⁹ Eksempelvis fremgår det av blant annet politilovens §§ 7 og 9 at «*politiet kan*» gripe inn i mange situasjoner. Her åpnes det opp rom for skjønn, hvor vurderingen til den enkelte politibetjent går utpå om en avgjørelse skal fattes eller ikke, og hva den eventuelt skal gå ut på.²⁰ Videre stiller bestemmelsene et krav til at den enkelte polititjenestepersonen har et bevisst forhold til yrkesetiske holdninger og innehar faglig kunnskap. Nilstad og Nilsen mener at gode fagkunnskaper om bestemmelsenes innhold i samråd med politiloven §6, gjør at tjenestemannen er bedre rustet til å foreta en rett vurdering. I praksis betyr dette at politibetjenten i utgangspunktet må vurdere lovbruddets

¹⁷ Politiloven §20 hjemler hvem som har politimyndighet

¹⁸ <https://www.regjeringen.no/no/dep/jd/org/tilknyttede/patalemyndigheten/id426465/>

¹⁹ Rønning (2017), s. 17

²⁰ Rønning (2017), s. 18

grovhet, den truedes interesser, påtalereglene og foreta en situasjonsvurdering.²¹

Hovedregelen sier dog at politiet skal gripe inn hvis et overtrådt straffebud er undergitt offentlig påtale.²²

Det er politiet som skal foreta en selvstendig vurdering ut fra situasjonen, om vilkårene er tilstede og hvilke tiltak politiet eventuelt kan iverksette. Det er ikke opp til melder, vakter eller restaurantansatte å vurdere om politiet trenger å foreta seg noe. Dette påpekes ytterligere i en kjennelse fra Høyesterett.²³ Kjennelsen gjaldt et tilfelle av preventiv bortvisning hvor en person nektet å forlate restauranten etter pålegget ble gitt. I kjennelsen uttalte høyesterett at det var uholdbart at politiet baserte seg på utestedets vurdering om det ville være nødvendig å fjerne personen. Det er politiet som har hjemmel, og da er det politiets plikt å foreta en selvstendig vurdering av om vilkårene er tilstede. Høyesterett påpekte imidlertid at politiet har mulighet til å legge betydelig vekt på de opplysningene de mottok av restaurantens personale, ved sin vurdering om det skulle foretas noe eller ikke. Dette poenget påpekes i tillegg av lagmannsretten i en dom fra 2011²⁴, hvor flertallet i retten påpekte at beslutninger private vakter måtte ta, fritar ikke politiet fra å selv vurdere hvilke tiltak som måtte være nødvendige.

5. EMK og politiloven

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, også kalt EMK, ble vedtatt av Europarådet i 1950. Norge ratifiserte²⁵ konvensjonen i 1952 og den trådte i kraft i 1953.²⁶ Stortinget har i tillegg bestemt at en del av EMK skal gjelde som norsk lov. I praksis betyr dette at EMK er gjort til en rettskildefaktor på lik linje med politiloven, straffeprosessloven osv. som politibetjenten er nødt til å forholde seg til i sin daglige ordenstjeneste.²⁷ Sentrale bestemmelser som berører politiets ordenstjeneste er EMKs art 2, 3, 5, 8, tilleggsprotokoll 1 art. 1 og tilleggsprotokoll 4 art. 2. Disse fremkommer også gjennom politiloven §3 som sier at *«Loven gjelder for de begrensninger som er anerkjent i folkeretten»*, slik som EMK.²⁸ I

²¹ Edvindsen (2016), s. 63

²² Offentlige påtale innebærer at påtalemyndigheten kan reise straffesaken uten at fornærmede har bedt om det

²³ Rt. 1996, s. 230

²⁴ LG-2011-65277

²⁵ Ratifisere betyr at en stat forplikter seg til å følge, og dermed blir en del av en folkerettslig avtale

²⁶ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/den-europeiske-menneskerettighetskonvens/id88366/>

²⁷ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 49

²⁸ Ot.prp.nr22 (1994-1995), s. 60

henhold til problemstillingen vår, velger vi å omtale artikkel 5 om forbud mot frihetsberøvelse og tilleggsprotokoll 4 art. 2 om retten til bevegelsesfrihet opp imot politiloven.

Artikkel 5 i EMK handler forbud mot frihetsberøvelse, mens tilleggsprotokoll 4 art. 2 handler om frihetsbegrensning. Disse ordene ser for mange veldig like ut, men de er allikevel veldig forskjellig, spesielt med tanke på kriteriene det inngrepet krever for å bli tatt i bruk. Det kreves langt mindre for en frihetsbegrensning, i forhold til en frihetsberøvelse etter EMK.²⁹ Det samme kan sies om vilkårene som må være oppfylt for å hjemle en lovlig bortvisning, opp mot det å hjemle en lovlig innbringelse etter politiloven §§8 og 9. Det den enkelte tjenesteperson dog kan bli overrasket over, er hvor skillet mellom en frihetsbegrensning og en frihetsberøvelse trekkes, etter EMK. Konvensjonsteksten og tilleggsprotokollen gir ingen pekepinn på hvor grensen mellom frihetsberøvelse og frihetsbegrensning går, det er det rettspraksis i den europeiske menneskerettighetsdomstolen som har fastlagt. I saken *Guzzardi mot Italia* uttalte domstolen at skillet mellom frihetsberøvelse og frihetsbegrensning er et spørsmål om grad og intensitet. I tillegg må det foretas en vurdering av ut fra tiltakets lengde, virkning, art og gjennomføring.³⁰ Lengden på inngrepet er dermed ikke avgjørende og svært kortvarige inngrep fra politiets side kan også utgjøre en frihetsberøvelse.³¹ Dette ble belyst i *Novatko mot Slovakia* hvor en mann ble innbrakt og satt i en celle fordi han nektet å oppgi personalia. Inngrepet varte i totalt 55 minutter og ble ansett av EMD som en frihetsberøvelse, selv om inngrepet var kortvarig.

Et eksempel på en frihetsberøvelse uten at det ble foretatt noen innbringelse, er *Gillan og Quinton mot Storbritannia*. De to personene ble stanset og visitert på stedet med hjemmel om “stop and search” i den britiske *Terrorism Act 2000*. Visitasjonen avdekket ingenting og de to personene fikk så gå videre. EMD anså dette som en frihetsberøvelse fordi de to personene ble fratatt sin mulighet til å fritt kunne bevege seg. Hjemmel til britisk politi er ikke sammenlignbart med noe norsk lovhjemmel, men det kan trekkes paralleller til for eksempel anholdelse etter et av vilkårene i §7.

²⁹ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 224

³⁰ Kandidatnummer 549 (2013), s. 25

³¹ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 225

6. Politiets adgang til å gripe inn

Politi-loven §7 omhandler mye av det politiet har lov til å gjøre i den ordinære ordenstjenesten. Spesielt forebyggende og avvergende tiltak som rettes mot enkeltpersoner må være på bakgrunn av en konkret og reell fare. Tiltakene settes i verk for å forebygge ulykker og skadepotensiale. Politi-loven §7 blir ofte omhandlet som politiets rettslige verktøykasse når det kommer til ordensoppdrag. Den gir politiet vide fullmakter og fanger opp sentrale deler fra det som kalles generalfullmakten.³² Det er politi-loven §7 som brukes mest, og den som gir politiet adgang til å gripe inn i forskjellige situasjoner de står overfor i den daglige tjenesten.

6.1 Politi-loven §7 første ledd

I politi-lovens §7 første ledd har politiet i utgangspunktet tre alternativer for å gripe inn. De ulike alternativene drøftes nå i tur og orden.

Alternativ 1: Pågående forstyrrelser av den offentlige ro og orden

I politi-loven §7 første ledd, alternativ nr. 1, fremgår det at politiet kan gripe inn «for å stanse pågående forstyrrelser av den offentlig ro og orden».³³ Det gir politiet en vid mulighet til å kunne gripe inn i forskjellige type situasjoner som skjer i det offentlige rom. Det er to legaldefinisjoner av «det offentlige rom»:

- Steder som er «bestemt» for alminnelig ferdsel, offentlig sted,
- Steder som rent faktisk er «et sted der allmennheten ferdes».³⁴

Formålet med inngripen er å opprettholde den den alminnelige ro og orden. I utgangspunktet er en ordensforstyrrelse nok i seg selv som et inngrepskriterium. Det er ikke den enkeltes tjenestepersonens subjektive oppfattelse som avgjør om det regnes som «forstyrrelse av offentlig ro og orden», men at det faktisk må foreligge noen objektive normer som legges til grunn. Blant annet ligger det et krav om at noen må bli forstyrret, når det kommer til

³² Ot.prp.nr22 (1994-1995) s. 61-62

³³ Første ledd nr 1 angir også «når omstendighetene gir grunn til frykt for slike forstyrrelser» som grunnlag for politiets inngripen, men denne begrunnelsen ansees som lite relevant for vår oppgave og drøftes ikke nærmere i denne oppgaven.

³⁴ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 83

inngrepshjemmelen i politiloven §7 første ledd nr1. Det er ikke i seg selv nok at handlingen er egnet til å forstyrre noen, men det er nødt til å være noen som faktisk blir forstyrret. Det holder ikke at kun politibetjentene blir forstyrret fordi de tilfeldigvis er midt oppi det som kunne vært egnet for å forstyrre offentlighetens ro og orden.³⁵

I den aktuelle casen hadde gjerningspersonen truet dørvakten på et utested, hvor det var mange personer i område. Utestedet lå midt i sentrum av Kristiansand, et sted der allmennheten ferdes. Gjerningspersonen gjorde blant annet at dørvakten ikke kunne opprettholde arbeidsoppgavene sine med å ta hånd om personer som ønsket seg inn på utestedet. Da vi ankom stedet kunne vi se at det var mange personer rundt som hadde hengt seg opp i krangelen mellom han og dørvakten. Det var ingen tvil om at dette hadde blitt et stort uromoment for mange personer og forstyrret den offentlige ro og orden på stedet.

Alternativ 2: «Ivareta enkeltpersoners eller allmennhetens sikkerhet»

Videre i politiloven §7, 1 ledd nr. 2 kan politiet gripe inn for å «*ivareta enkeltpersoners eller allmennhetens sikkerhet*». Formålet med denne hjemmelen er å skåne personer, mot seg selv, og/-eller andre. Vi vil ikke gå dypere inn på dette leddet, da det ikke er like relevant i vår case som de andre alternativene.

Alternativ 3: «Avverge eller stanse lovbrudd»

Etter pl. §7, 1 ledd nr. 3 kan politiet gripe inn «*for å avverge eller stanse lovbrudd*». I utgangspunktet viser «lovbrudd» til straffbare handlinger, som i denne sammenheng dekker handlinger som etter loven er straffbare i objektiv forstand. Poenget med at politiet skal avverge eller stanse lovbruddet, er at det skal hindre en straffbar uønsket hendelse inntre, eller at den fortsetter.³⁶

I dette tilfelle kunne politiet gripe inn for å avverge flere lovbrudd overfor vekten. Det vil også ha betydning å stanse det pågående lovbruddet med å oppføre seg truende og /-eller

³⁵ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 85-86

³⁶ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 100

komme med verbale trusler overfor dørvakten, som kan være straffbart etter strl. §263 om trusler.

6.2 Politiloven §7 andre ledd

Andre bestemmelser i politiloven §7 som er relevant for oppgaven vår, finnes i andre ledd. Annet ledd ses i sammenheng med første ledd som beskriver vilkårene om at politiet «*kan*»³⁷ gripe inn og eventuelt hvordan.³⁸ Annet ledd beskriver mange forskjellige måter for hvordan politiet kan gjøre dette, men vi har valgt ut to av dem som er relevant til vår oppgave. De relevante måtene vi har tatt med i annet ledd er at politiet kan både anholde og bortvise personer.

Med «*anholde*» (jf politiloven §7, 2 ledd) menes at anholdte har forbud mot å forlate stedet hvor politiet og den anholdte befinner seg på, inntil politiet sier noe annet. Dette skiller seg fra bortvisning ved at den anholdte er under politiets oppsyn så lenge inngrepet varer. Inngrepet er dog mindre intenst enn for eksempel innbringelse, på bakgrunn av at den anholdte ikke blir tatt med bort fra stedet.³⁹ I hendelsen som ble beskrevet ble patruljen nødt til å anholde både dørvakten og gjerningspersonen i første omgang for å få informasjon i saken. Videre ble mistenkte anholdt for videre å konfrontere han med opplysningene fra dørvakten. Ved slike hendelser, er det typisk at anholdelsen mest sannsynlig blir fulgt av opp av andre inngrep. I dette tilfellet var personen mest sannsynlig i gang/allerede foretatt en ordensforstyrrelse. Dette resulterer ofte i en enten bortvisning eller innbringelse, men for patruljen er det utrolig vanskelig å forutse hvordan en situasjon utvikler seg. I denne saken endte det opp med en innbringelse etter politiloven §9. Det er spesielt viktig å vurdere inngrepet opp mot politiloven §6 før man foretar inngrepet. Vi vil redegjøre for politiloven §6 senere i oppgaven.

Et annet alternativ i annet ledd som kunne vært et aktuelt tiltak for patruljen på stedet, er bortvisning. Bortvisning betyr at politiet kan forby en person fra et område. Hvis politiet skal bortvise en person fra sentrum i 24 timer, så må dette gjøres i kombinasjon med et oppholdsforbud. Et mye brukt virkemiddel som brukes som et forebyggende tiltak overfor personer som allerede har forårsaket en ordensforstyrrelse. Bortvisning kan brukes som et

³⁷ Viser til 4. Politiets skjønn

³⁸ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 115

³⁹ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 139

mildere alternativ til innbringelse i politiloven §9, selv om vilkårene for innbringelse etter politiloven §9 er oppfylt. For å kunne bestemme om det skal bli brukt bortvisning i et tilfelle, må det for det første foreligge hjemmel i politiloven §7, første ledd. Det må også gjøres en vurdering opp mot politilovens §6.⁴⁰

Hvis bortvisningen skal gis, må oppholdsforbudet være et klart geografisk område som er klart og entydig definert etter objektive kriterier, slik som for eksempel kartkoordinater.⁴¹ Dette blir belyst i en sak fra Borgarting lagmannsrett fra 2015 hvor en mann ble ilagt en forbudssone, med gitte kartkoordinater beskrevet i domsslutningen.⁴²

6.3 EMK og politiloven §7

Som tidligere nevnt, går det i følge EMK et skille mellom frihetsberøvelse og frihetsbegrensning. I forhold til det aktuelle caset, ble mistenkte anholdt i det politiet skulle “ta en prat” med han. En anholdelse består som sagt i at i den anholdte er nødt til å bli på stedet, under politiets oppsyn, før han får lov til å forlate stedet.⁴³ I følge EMD er han dermed fratatt sin mulighet til å helt bevege seg fritt og anholdelsen anses derfor som frihetsberøvelse.

Når det kommer til det eventuelle spørsmålet om bortvisning av mistenkte, ville det vært naturlig å ta utgangspunkt i at bortvisning bare utgjør begrensninger i bevegelsesfriheten. Ved bortvisning får personen inngrepet rettes mot lov til å bevege seg hvor som helst, utenom området bortvisningen gjelder. At personen ikke er helt fratatt sin mulighet til å fritt kunne bevege seg, skiller derfor bortvisning fra anholdelse og innbringelse. Den EMK-rettslige tolkningen av lovligheten av en bortvisning vil derfor normalt skje etter tilleggsprotokoll 4, art. 2 nr. 3.

⁴⁰ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 126

⁴¹ Auglend & Mæland (2016), s. 756

⁴² LB-2015-93583

⁴³ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 226

7. Politiloven §9

7.1 Generelt om §9

Politiloven §9 hjemler politiets inngrep overfor berusede personer. Denne hjemmelen ble en erstatning for den tidligere mye brukte løsgjengerloven §20, som ga politiet mulighet til å legge personer på institusjon for avrusning fremfor å plassere dem i drukkenskapsarrest.⁴⁴ Med noen språkendringer fra løsgjengerloven §20, er det mer eller mindre en direkte overføring av løsgjengerloven til politiloven §9. Det første leddet i politiloven som angir de materielle vilkårene for å anholde og ta berusede personer i forvaring er uforandret fra løsgjengerloven. Uttrykket «alminnelige fred og orden» er blitt byttet ut med «offentlig ro og orden». I realiteten er det ingen forandring, men ble gjennomført for å få en ensartet språkbruk i loven.⁴⁵

Håndhevelsen av pl. §9 handler om å forebygge uønskede hendelser hos berusede personer, både for å beskytte andre og personen som er beruset. Den ses på som en spesialbestemmelse i politiloven og brukes ofte i sammenheng med politiloven §7, slik den også ble i den selvopplevde casen.

7.2 Generelt om «materielle vilkår»

Ordlyd av politilovens §9, 1 ledd:

«Politiet kan innbringe enhver som på grunn av beruselse forårsaket av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler forstyrrer den offentlige ro og orden eller den lovlige ferdsel, forulemper andre eller volder fare for seg selv eller andre».

Innbringelse etter politiloven §9 kan brukes når personen rammes av minst en av konsekvensene bestemmelsen nevner, og når den kommer på bakgrunn av beruselse.⁴⁶ Det vil si at en person enten må forstyrre den offentlige ro og orden eller den lovlige ferdsel, forulempe andre eller volde fare for seg selv eller andre. Dette må ha skjedd på bakgrunn av at personen er beruset av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler.

⁴⁴ Ot.prp.nr22 (1994-1995), s. 61

⁴⁵ Ot.prp.nr22 (1994-1995), s. 62

⁴⁶ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 185

Det må altså foreligge en årsakssammenheng mellom et av de fire vilkårene som må være til stede, samt at personen må være beruset av alkohol eller lignende. Hvis det ikke foreligger noen årsakssammenheng mellom disse vilkårene, må politiet bruke andre bestemmelser for å hjemle et inngrep overfor en person.⁴⁷

Innledningsvis i første leddet står det at politiet «*kan*» innbringe. Med dette menes det at det er opp til den enkelte tjenesteperson å avgjøre ut fra en skjønnsmessig vurdering om personen skal innbringes eller ikke. Det vil være den enkelte tjenestepersonens vurdering om inngrepet er uforholdsmessig og nødvendig, eller om det kan løses på andre alternative måter. Denne vurderingen vil vi ta for oss mer grundig senere i oppgaven, under drøftelsen av pl. §6.

Videre i ordlyden står det at «*enhver*» kan innbringes. Selve ordlyden i politiloven sier ingenting om krav til vedkommendes alder for å innbringe. Men videre i politiinstruksen §9-1, som omhandler bestemmelser for bruken av arrest, fremkommer det at en av vurderingskriteriene for å sette noen i arrest er om det finnes nødvendig og forsvarlig i betraktning til blant annet vedkommende alder.⁴⁸ Det skal også vurderes annerledes tiltak overfor de som er under 18 år, jf politiloven §13, 2 ledd, hvor blant annet barn som påtreffes i lignende situasjoner som kan gå under politiloven §9, heller blir brakt til verge, annen foresatt eller om nødvendig til barnevernsmyndighetene. Det er samtidig viktig å ivareta bestemmelsene beskrevet i politiinstruksen §12-4, og underrette barnevernet hvis det er snakk om barn. Vi vil ikke gå noe dypere inn på dette da det ikke var relevant i forhold til oppdraget som er beskrevet. I politiloven §9, 2 ledd står det at den som innbringes etter 1 ledd, kan settes i arrest. Det er i disse tilfeller politiinstruksen §9-1 gjør seg gjeldende.

7.3 «Beruselse» som materielt vilkår

For å kunne si noe om hva som kreves når det kommer til beruselse, vil vi blant annet se på rettspraksis. Det å være «*beruset*» kan man på vanlig språk si at forekommer når en person endrer sitt handlingsmønster og væremåte på bakgrunn av at personen er påvirket av rusmidler. Kravet til beruselse defineres som at det må foreligge en sterk påvirkning.⁴⁹ Det

⁴⁷ Edvindsen (2016), s. 108-109

⁴⁸ Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (politiinstruksen) av 22 juni 1990 nr. 3963

⁴⁹ Rt. (1980) s. 1154 og Rt. (1993), s.99

fremkommer også at man ikke kan fastslå om en person er sterkt påvirket eller ikke utelukkende på bakgrunn av alkoholkonsentrasjonen i blodet. Hvordan man reagerer på promille varierer nemlig svært mye fra person til person.

Noe av grunnen til at det kreves en sterk påvirkning i forhold til beruselse ved innbringelse etter §9, er at et mildere inngrep vil være tilstrekkelig hvis personen anses som svakt eller moderat beruset. Dette er naturligvis noe som vil være opp til tjenestepersonen å avgjøre i forhold til saken, men det vil være relevant å kunne bruke bortvisning fremfor innbringelse overfor personer som ikke er sterkt beruset.⁵⁰

I oppdraget vi var på, ble det vurdert at personen ikke var mottakelig for et pålegg om bortvisning, hovedsakelig på bakgrunn av hvordan gjerningspersonen reagerte på spørsmålene han ble stilt. Det fremsto som at han var svært lite mottakelig for et pålegg. Alt vi prøvde å kommunisere til han, endte med at han svarte kverulerende og unngikk spørsmålene han ble stilt.

I anholdelsefasen må det vises stor aktpågivenhet, siden visse sykdomstilstander og bevissthetsforstyrrelser kan gi ytre utslag som ligner beruselse. Det kan for eksempel være epilepsi, sinnslidelser, sukkersyke, senilitet og svimmelhetsanfall. Det er opp til hver tjenesteperson å avgjøre om personenes påvirkning kan føre til innbringelse. Den enkelte polititjenesteperson må foreta en hensiktsmessighetsvurdering. Det er ikke kun beruselsen som må vurderes, men også tiden på døgnet, værforhold, stedet, personens alder, boforhold, mulighetene for annen betryggende anbringelse, eventuelle skader, samt politiets arbeidssituasjon og arrest kapasitet.⁵¹

Gjerningspersonen luktet alkohol og forklarte at han hadde drukket en del denne kvelden. Han nevnte ikke at han hadde noen spesielle sykdommer. Likevel kan man aldri stole blindt på det som blir fortalt og man må derfor være observant både med øyne og nese.

I Hålogaland lagmannsrett fra 27 september 2002 var en person innbragt etter politiloven §9, på bakgrunn av beruselse, forulemping og vold mot politiet. Personen hadde påstått at han ikke var synlig beruset og fått støtte fra flere vitner i saken på påstanden. På bakgrunn av

⁵⁰ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 185

⁵¹ Auglend & Mæland (2016), s. 813

beruselsesgraden til personen kom lagmannsretten frem til at inngrepet overfor personen ikke var hjemlet i politiloven §9. Det fremkom heller ikke hvilket objektive vilkår politiet hadde hjemmel for sitt inngrep. Inngrepet ble dermed sett på som ugyldig.⁵² Det er derfor særdeles viktig at politibetjentene kjenner de juridiske rammene rundt politiloven §9 slik at man unngår at personer havner i politiets arrest uten hjemmelsgrunnlag.

7.4 «Forstyrrelse av den offentlige ro og orden» som materielt vilkår

Forstyrrelse av den offentlige ro og orden er det første materielle vilkåret i pl. §9, 1 ledd. Det er ikke et krav om at selve handling må ha skjedd på offentlig sted, men at forstyrrelsen inntreffer på offentlig sted. Et eksempel på dette ved privat område kan være ved husbråk, som kan føre til at den alminnelige orden krenkes. Hvis dette er tilfelle, kan det gi grunnlag for innbringelse hvis personen det er snakk om er beruset. For at den alminnelige orden skal krenkes, er det ikke kun gjennom aktive forstyrrelser som skrik, støy og bråk, men også hvis personen gjennom sin tilstedeværelse og/eller adferd fører til utrygghet og frykt. Det er altså ikke et vilkår at personen må være involvert i en konkret ordenskrengelse. Ei heller er det noe vilkår om at privatpersoner må være skremt eller lignende for at den alminnelige fred og orden skal være forstyrret, jf Rt. 1991 s.1236.⁵³

Gjerningspersonen var stille og relativt rolig da vi ankom stedet i første omgang, men begynte å hisse seg opp da han ble konfrontert med meldingen vi hadde fått fra operasjonssentralen. Han hevet stemmen og begynte å slenge armene foran seg på en aggressiv måte, noe som gjorde at vi måtte ta kontroll på han og sette på håndjern. Gjennom sin væremåte og bevegelsene han gjorde overfor patruljen og personene rundt, forstyrret han den offentlige ro og orden. Det var en del andre personer rundt oss på tidspunktet, og måten han oppførte seg på var egnet til å fremkalle frykt for personer i nærheten, som underbygger hjemmelsgrunnlaget under dette alternativet enda mer.

⁵² LG-290902

⁵³ Auglend & Mæland (2016), s. 814

7.5 «Forulemper eller volder fare for seg selv eller andre» som materielt vilkår

Den tredje handlingskategorien som kan føre til innbringelse av en beruset person, er at noen forulemper eller volder fare for andre.⁵⁴ Når det gjelder forulemping, menes det primært at det er snakk om en direkte aggressiv opptreden. Det kan også omhandle helt andre hendelser, som for eksempel at en person kaster opp, urinerer i andres påsyn eller er omgitt av en merkbar stank. Slike forhold kan sees på som mer indirekte påvirkning, men anses også som forulemping. Det samme gjelder ukvemsord og annen sjikanerende adferd.⁵⁵

Det er ikke avgjørende om politibetjenten selv føler seg forulempet, men det må foreligge en forulemping ut fra en objektiv standard.⁵⁶ Personen som ble innbragt i oppdraget vårt oppførte seg på en truende måte, både overfor vekteren på stedet og overfor patruljen som ankom stedet. Han hadde en aggressiv fremtoning som fremsto som truende overfor flere parter. I tillegg kom mistenkte med ukvemsord som at patruljen var “noen jævla idioter” og at han spurte om undertegnede “hadde fått en pikk opp i ræva” før han viste langfingeren til alle sammen. Dette vil kunne ses på som annen sjikanerende adferd.

I oppdraget vi stod overfor ble personen også anmeldt for brudd på straffeloven §156, andre ledd. Han ble anmeldt på bakgrunn av det han sa og gjorde ved å vise langfingeren til patruljen. Vi startet i utgangspunktet med et vanlig ordensoppdrag, men endte til slutt opp med å anmelde personen for brudd på straffeloven i tillegg til innbringelsen etter politilovens regler. Dette er et eksempel på at ordenstjeneste inneholder elementer av etterforskning og at skillet mellom «det tosporede system» dermed ikke er skarpt.

I Agder lagmannsrett i 2016⁵⁷ ble en person funnet skyldig i overtredelse av strl §156, andre ledd etter å ha vist fingeren og kalt en gruppe polititjenestemenn for “bitches”. Dette kan ses i sammenheng med det vi opplevde med gjerningspersonen, hvor han også viste fingeren til patruljen, kalte oss blant annet for «noen jævla idioter» og ble anmeldt for brudd på strl §156, andre ledd. Oppdraget vi stod overfor har flere likhetstrekk med denne dommen og det kan sies at forulempingen vi opplevde var godt innenfor det som praktiseres ved rettspraksis fra tidligere.

⁵⁴ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 186

⁵⁵ Auglend & Mæland (2016), s. 814

⁵⁶ Fredriksen (2017), s. 48

⁵⁷ LA-2016-056247

Det fjerde og siste vilkåret som finnes i første ledd er at personen volder fare for seg selv. Dette handler om at personen som følge av beruselsen foretar handlinger som gjør at han kan utsettes for fare, ved for eksempel å balansere på et høyt rekkverk eller å gå midt i veien.⁵⁸ Dette vilkåret er lite relevant for vår case og vil derfor ikke bli drøftet videre.

7.6 Politiets plikter overfor berusede personer som innbringes

Når en person skal innbringes i politiets arrest, har politiet noen særlige plikter overfor personen. I politiloven §9 fjerde til syvende ledd, samt forskriften om bruk av politiarrest §§2-3 og 2-5, er det laget regler som skal forhindre at berusede personer som innsettes i arrest skal bli påført helseskader eller omkomme i løpet av innbringelsestiden. §2-3 i forskriften omhandler at politiet skal vurdere om det er behov for helsehjelp før personen innsettes i arrest. Dette omhandler ikke kun politiloven §9, men gjelder overfor alle personer som skal innsettes i arrest hos politiet. Hvis det skulle være behov for helsehjelp overfor personen skal den aktuelle personen fremstilles for lege før den innsettes i arresten. Det er en generell regel som skal opprettholdes overfor alle personer før innsettelse dersom behovet finnes.⁵⁹

Når det gjelder berusede personer som “er ute av stand til å ta vare på seg selv eller å gjøre rede for seg”, skal politiet “straks vurdere” umiddelbar overføring til sykehus, legevakt mv., jf. politiloven §9 fjerde ledd første punktum og forskriften §2-3 annet ledd første punktum. Det skal ikke være en høy terskel for overføring til sykehus, men beruselsen i seg selv er altså ikke tilstrekkelig for å iverksette disse tiltakene.⁶⁰ Det skal likevel foretas en vurdering om det er nødvendig å overføre personen. Hvis denne vurderingen er at personen ikke skal overføres til sykehus, skal personen ha tilsyn av lege ved innsettelse i arresten, jf §9 fjerde ledd annet punktum og forskriften §2-3 annet ledd annet punktum.⁶¹

I vårt tilfelle vurderte vi det hverken som nødvendig eller hensiktsmessig å overføre gjerningspersonen til sykehus. Til tross for den sterke beruselsen, bekreftet han selv at han ikke hadde noen sykdommer som kunne påvirke oppholdet hans inne i arresten. Dermed ble

⁵⁸ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 187

⁵⁹ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 188

⁶⁰ Ot.prp.nr 61 (2003-2004), s. 34

⁶¹ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 188

han verken fremstilt for sykehus eller legevakt ved innsettelsen i arrest. Det viktigste er å gjøre en ordentlig vurdering om det trengs tilsyn om helsetilstanden til personen, og at terskelen for dette skal være lav.

7.7 EMK og politiloven §9

Når det kommer til innbringelsen som ble foretatt av patruljen etter politiloven §9, er også EMKs art. 5 nr.1 bokstav b og bokstav e særlig aktuelle. Bokstav b dekker vilkårene i politiloven §9 som omhandler at den berusede forstyrrer offentlig ro og orden eller den lovlige ferdsel, eller forulemper, mens “volder fare” alternativet dekkes av bokstav e. EMK artikkel 5, nr. 1 bokstav e sier at det med hjemmel i lov kan foretas en lovlig frihetsberøvelse av “alkoholister”. Denne bestemmelsen ble prøvd i EMD i Witold Litwa mot Polen hvor vedkommende ble innbrakt i 6 timer og 30 minutter. I dommen ble ordlyden “alkoholister” tolket utvidende. Det avgjørende var ikke hvorvidt personen var diagnostisert som “alkoholist”, men personens atferd under alkoholpåvirkning. Det er derfor opp til enhver tjenesteperson å foreta en objektiv vurdering av personen man er i kontakt med. Videre la dommen vekt på at det måtte ha blitt prøvd mindre inngripende tiltak enn frihetsberøvelse og disse måtte være funnet utilstrekkelig, før innbringelse ble ansett som det mest aktuelle tiltaket. Som tidligere nevnt gjelder EMK som norsk lov og dommen vil dermed være viktig for norsk rett og tolkningen av politiloven §9.⁶²

8. Politiloven §6

8.1 Generelt

Selv om politiets opptreden er regulert av ulike lover og regler, er det hver enkelt tjenesteperson som danner grunnlaget for publikums oppfattelse av politiet. Det er derfor etablert ulike prinsipper som tjenestepersonen må etterfølge i tjenesten.⁶³ Politiloven §6 anses som den mest sentrale loven som regulerer hvordan polititjeneste skal utføres. Denne rettsregelen gir politiet muligheter, men innskrenker samtidig all myndighetsutøvelse fra politiets side. Bestemmelsen angir grunnprinsippene for all politimyndighetsutøvelse uten å være en selvstendig hjemmel for politiinngrep. Fokuset rettes i stedet mot føringer og

⁶² Kandidatnummer 549 (2013), s. 31

⁶³ Edvindsen (2016), s. 44

prinsipper for valg og bruk av virkemidler.⁶⁴ Hjemmelen for inngrepet i case ligger i politiloven §9. § 6 kan derfor sies å være et tilleggsvilkår for at inngrepet skal følge legalitetsprinsippet.⁶⁵

8.2 Behovsprinsippet

Behovsprinsippet handler om at politiet kun skal gripe inn dersom det er nødvendig, altså at det må være et klart behov for tiltaket i den gitte situasjonen. Ut fra behovsprinsippet i pl. §6, stilles det videre et krav om at politiet skal velge det minst inngripende middelet for å realisere hjemmelsgrunnlagets formål.⁶⁶ Det fremkommer av prinsippet en “minste-middel” regel, også kalt “subsidiaritetsprinsippet. Dette fremgår av pl. §6, 2 ledd, første punktum at “Politiet skal ikke ta i bruk sterkere midler uten at svakere midler må antas utilstrekkelige eller uhensiktsmessige, eller uten at slike forgjeves har vært forsøkt”. Oppsummert omhandler dette at dersom politiet har flere alternative virkemidler, skal politiet velge det minst inngripende tiltaket som kan føre til oppnåelse av politiets mål⁶⁷. Hovedregelen kan kun fravikes ved to tilfeller, hvis man antar at det svakeste middelet er utilstrekkelig og/eller hensiktsmessig, eller at svakere midler har blitt forsøkt forgjeves.⁶⁸ For eksempel kan en politipatrulje unnlate å gi noen et bortvisningspålegg, fordi patruljen har tidligere erfaringer med denne personen som tilsier at vedkommende ikke vil etterkomme et slikt pålegg. Patruljen har dermed mulighet til å direkte innbringe personen.⁶⁹ Pl. §6 anvender uttrykket “må antas”, noe som vil si at beviskravet er langt lavere opp mot å unnlate å bruke det mildeste middelet. Patruljen trenger kun konkrete omstendigheter knyttet til den aktuelle saken om at mildeste middelet ikke vil føre frem.

I tillegg til det øvrige, er middelet som blir brukt nødt til å være adekvat.⁷⁰ Dette innebærer at tiltaket og gjennomføringen må være hensiktsmessig og egnet til å fremme målet med den konkrete tjenestehandling patruljen foretar seg. Forenklet betyr dette at patruljen ikke bare skal tenke på målet med middelet, men også ta hensyn til hvem innsatsen rettes mot. Altså, mål helliger ikke middelet.

⁶⁴ Ot.prp.nr22 (1994-1995), s. 61

⁶⁵ <http://jusinfo.no/index.php?site=default/721/1285/1304>

⁶⁶ Auglend & Mæland (2016), s. 167-168

⁶⁷ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 62

⁶⁸ Ot.prp.nr22 (1994-1995), s. 61

⁶⁹ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 63

⁷⁰ Auglend & Mæland (2016), s. 167

I den omtalte casen ble mistenkte innbrakt direkte uten at det ble gitt noe form for pålegg i forkant. Behovsprinsippet i politiloven §6 stiller et krav om en “minste-middel” regel, hvor politiet ikke skal ta i bruk sterke midler, før svakere midler har blitt vurdert. Skulle man fulgt dette ville man i dette tilfellet kanskje gitt mistenkte et pålegg om å forlate sentrum. Dog står det videre i §6 at dersom dette anses som uhensiktsmessig eller utilstrekkelig, kan sterkere midler anvendes. Som tidligere nevnt, har altså patruljen mulighet til å direkte innbringe en person, uten at det har blitt anvendt et svakere middel, som for eksempel et pålegg.⁷¹

Før det ble besluttet at personen skulle innbringes etter pl. §9 i casen, var det satt i gang en kontaktetablering mellom gjerningsperson og patruljen for å få et klart bilde av hva som hadde skjedd. Så snart vi begynte å konfrontere personen med det vi hadde fått vite fra vokteren på stedet, gikk han i vranglås. Det ble ingen god dialog mellom oss og gjerningsperson, siden han ikke ønsket å høre på noe av det vi prøvde å forklare han. Han svarte kverulerende, og det var tydelig at han ikke var mottakelig for noe av informasjonen vi ga han. Etter at alle 3 tjenestepersonene på stedet hadde forsøkt å kommunisere med personen, endte det til slutt med at han ble aggressiv. Vi måtte sette på håndjern, og han begynte å forulempe patruljen. Det ble ansett som et utilstrekkelig inngrep å prøve å bortvise personen. Innbringelse etter §9 ble dermed ansett som det mest aktuelle politisære tiltaket, for å oppnå målet med den aktuelle tjenestehandlingen.

I tillegg ble behovsprinsippet og pl. §6 til for å sørge for at tjenestepersonene som utfører tjenesten ikke skal handle uten å tenke over hvilke konsekvenser tiltakene fører med seg overfor personene tiltakene settes imot. Tiltaket må altså være nødvendig for å oppnå målet med tjenestehandlingen.⁷²

I forhold til casen handler det om hva slags konsekvenser det får for den aktuelle gjerningspersonen. I det aktuelle tilfellet er det kun konsekvenser overfor personen som blir innbrakt som må vurderes. Det er et stort inngrep å innbringe noen og plassere dem i politiets arrest, og det må alltid vurderes nøye opp mot politiloven §6 før det gjennomføres. I dette tilfelle var personen patruljen stod overfor, ikke samarbeidsvillig eller mottakelig for noen

⁷¹ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 63

⁷² Edvindsen (2016), s. 47-48

form for informasjon. Samtidig hadde han oppført seg truende overfor vekteren på stedet, og etterhvert også overfor patruljen. Det ble ansett som adekvat å innbringe personen til politiets arrest for å forhindre nye lovbrudd, og forulemping av både vekter og andre personer på stedet.

8.3 Proporsjonalitetsprinsippet

Proporsjonalitetsprinsippet, også kalt forholdsmessighetsprinsippet, kommer til uttrykk i politiloven §6, annet ledd som sier at *“De midler som anvendes ... må stå i forhold til situasjonens alvor, tjenestehandlingens formål og omstendighetene forøvrig”*.

Forholdsmessighetsprinsippet omhandler et krav om at det må være forholdsmessighet mellom oppdraget til politiet og de midlene politiet bruker for å løse oppdraget.⁷³ Altså må ikke ulempen personen opplever ved inngrepet, stå i misforhold til det politiet ønsker å oppnå.⁷⁴ Dette prinsippet blir ansett som et alminnelig og ulovfestet prinsipp som omfatter all offentlig myndighetsutøvelse.

Viktigheten av forholdsmessighet mellom politiets anvendte virkemiddel og oppdragets formål blir belyst i en dom avsagt av Agder lagmannsrett 2011.⁷⁵ Dommen omhandler en mann som ble frifunnet etter å ikke ha rettet seg etter politiets pålegg om å forlate stedet og dra hjem. Det var flere momenter som gjorde at tiltalte ble frifunnet, men flertallet i retten konkluderte blant annet med at det var tvil om politiet hadde trengt å bruke et slikt innvirkende middel som et pålegg er, for å løse oppdraget basert på tiltaltes oppførsel og bybildet ellers den kvelden.

I denne casen var målet med tjenestehandlingen og få slutt på den aggressive oppførselen til mistenkte. Som tidligere nevnt gikk oppførselen til mistenkte under vilkåret om å forulempe eller volde fare for andre personer. Middelet som ble brukt var innbringelse til arresten. Meldingen fra operasjonssentralen er i utgangspunktet en “typisk” melding man mottar i løpet av en helgevakt, hvor mange av slike saker kan løses med et pålegg om å forlate sentrum eller lignende. Målet til politiet i slike oppdrag er å få kontroll, få roet ned situasjonen og forebygge ytterligere ordensforstyrrelser. Dette blir vanskeliggjort når mistenkte hisser seg opp,

⁷³ Edvindsen (2016), s. 54

⁷⁴ Ot.prp.nr22 (1994-1995), s. 19

⁷⁵ LA-2011-60746

fremfor å roe seg ned. Målet til politiet blir dermed vanskeligere å løse. Middelet de ender opp med å bruke blir dermed sterkere. I tillegg er det viktig for politiet å signalisere at slik oppførsel ikke er noe politiet tolerer. Et inngrep kan allikevel ikke bygge på kun dette argumentet, men må ses opp mot de øvrige momentene i oppdraget og vilkårene som loven stiller.

8.4 Likebehandlings- og saklighetsprinsippet

Saklighetsprinsippet uttrykkes i politiloven §6, tredje ledd som sier at “*Politiet skal opptre saklig ...*”. Saklighetsprinsippet stiller krav til saklighet ved utøvelse av den offentlige myndighet (i dette tilfelle politimyndighet), og er hovedsakelig en samlebetegnelse for visse regler innenfor den alminnelige forvaltningsretten. Prinsippet stiller et krav til politiet om at alle avgjørelser og midler som blir anvendt, skal være saklig begrunnet og at utenforliggende hensyn ikke skal vektlegges.⁷⁶ Hadde patruljen valgt å ikke innbringe mistenkte i den aktuelle casen kun fordi han var en av politibetjentenes sønn, ville man handlet i strid med dette prinsippet ved å ta en beslutning som er i mistenktes favør.

Likhetsprinsippet er også et av grunnprinsippene i politiloven §6: Ved all offentlig myndighetsutøvelse skal like tilfeller behandles likt.⁷⁷ Utfordringen med dette prinsippet er at det har blitt utviklet gjennom rettspraksis innenfor den “normale” forvaltningsprosessen hvor man har god tid til å veie for og imot, før man fatter et vedtak. Inngrep etter politiloven derimot, fattes ofte på en helt annen måte.⁷⁸ Avgjørelsen fattes ofte i løpet av sekunder, tiden til å innhente opplysninger er knapp og det er mangel på ressurser for den mest optimale løsningen. Ressursene til politiet er ulikt fordelt, slik at for eksempel politistasjoner i store byer har større tilgang til ressurser og dermed kan ende opp med å løse et tilnærmet likt oppdrag annerledes enn et lensmannskontor med få ressurser.

8.5 Opportunitetsprinsippet

Opportunitetsprinsippet handler om at offentlige organ, i dette tilfellet politiet, selv kan avgjøre om de ønsker å gripe inn og på hvilken måte tjenestehandlingen skal utføres, så lenge det er innenfor de rettslige rammene satt av loven. Prinsippet åpner dermed opp for at politiet

⁷⁶ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 70-71

⁷⁷ Edvindsen (2016), s. 56

⁷⁸ Fredriksen & Spurkland (2015), s. 74

kan utvise et situasjonsforankret skjønn om det skal gripes inn eller ikke, og eventuelt hvordan det skal gripes inn.⁷⁹ Vi tolker det slik at samme tolkning av skjønnsutøvelsen gjelder for politiloven §7, annet ledd.

9. Avslutning

Vi har forsøkt å belyse de juridiske lovtekstene i politiloven som regulerer politiets håndtering av berusede personer ved å knytte disse til en egenopplevd case. Dette omfatter en drøfting av relevant juridisk litteratur, rettspraksis og lovforarbeider. Det har vært svært krevende å finne rettspraksis når det kommer til politiloven §9, men vi har tatt i bruk det som har vært tilgjengelig.

Vi har gjennom denne prosessen opparbeidet oss en bredere og mer forståelig tolkning av de juridiske rammene i straffebudene. En felles forståelse for anvendelse av politiloven §9, spesielt i sammenheng med politiloven §6, vil føre til at de riktige rammene rundt vilkårene følges og at praktiseringen av hjemmelen blir så lik som mulig. I tillegg er det viktig å ta med seg de ulike prinsippene for politiets utøvelse av tjenesten ved enhver tjenestehandling. Utfallet av handlingen avhenger mye av vurderingen av situasjonen som blir tatt av patruljen på stedet. Det er mye å tenke på, så det hviler et stort ansvar på enhver politibetjent som tjenestegjør i Norge. Hvis politiet klarer å opptre mest mulig konsistent med de juridiske rammene, vil dette bidra til økt rettssikkerhet og sannsynligvis også øke publikums tillit til politiet.

⁷⁹ Auglend & Mæland (2016), s. 422

10 Litteraturliste

Auglend (2016) *Handleplikt, kommandomyndighet og lydighetsplikt i operativt politiarbeid* (1 utgave) Oslo: Gyldendal

Auglend, R & Mæland, H.J (2016) *Politirett* (3 utgave) Oslo: Gyldendal

Blandhol, Tøssebro & Skotheim. (2015). Innføring i juridisk metode. Jussens Venner vol 50.

Disponeringsskriv 2019, Politi- og lensmannsetaten, hentet fra:

<https://www.politiet.no/globalassets/05-om-oss/03-strategier-og-planer/disponeringsskriv-2019.pdf>

Fredriksen, S & Spurkland, K (2015): *Ordensjuss* (1 utgave) Oslo: Gyldendal

Fredriksen, S (2017) *Norm, skyldkrav og straffetrussel* (1 utgave) Oslo: Gyldendal

Fredriksen, S (2018) *Innføring i straffeprosess* (4 utgave) Oslo: Gyldendal

Edvindsen, K (2016) *Ordenstjeneste* (3 utgave) Drammen: Forlaget Vett & Viten

Kandidatnummer 549 (2013) *Innbringelse etter politiloven §§ 8 og 9, 1-3. ledd i et rettsikkerhetsperspektiv* (Mastergradsavhandling, Universitetet i Oslo). Hentet fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/38630/549.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Myhre Lie, E (2015) *I forkant, kriminalitetsforebyggende politiarbeid* (2 utgave) Oslo: Gyldendal

Rønning, H (2017) *Politi og skjønn – En studie av politibetjentes skjønnsutøvelse i ordenstjeneste, sett i lys av rettslige rammer*. Tromsø: Universitet i Tromsø

Lover:

Menneskerettsloven. (1950). Lov om styrking av menneskerettighetens stilling i norsk rett (LOV-1999-05-21-30) Hentet fra <https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1999-05-21-30/emkn/a5>

Politiinstruksen (1990) Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (FOR-1990-06-22-3963) hentet fra <https://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/1990-06-22-3963?q=politiinstruks>

Politi-loven. (1995). Lov om politiet. (LOV-1995-08-04-53) Hentet fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/38630/549.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
<https://lovdata.no/lov/1995-08-04-53>

Straffeloven. (1902). Lov om straff (LOV-2005-05-20-28). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28?q=straffeloven>

Straffeprosessloven(1981) Lov om rettergangsmåten i straffesaker (LOV-1981-05-22-25) Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-05-22-25?q=straffeprosessloven%C2%A8>

Forarbeider:

Ot.prp.nr.22 (1994-1995) Om lov om politiet (politi-loven) Hentet fra:

<https://lovdata.no/pro/#document/PROP/forarbeid/otprp-22-199495?from=NL/lov/1995-08-04-53/%C2%A79>

Ot.prp.nr 61 (2003-2004) Om lov om politiet (politi-loven) Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-61-2003-2004-/id178149/?ch=1>

Ot.prp.nr.83 (1992-1993) Om lov om politiet (politi-loven) Hentet fra

<https://lovdata.no/pro/#document/PROP/forarbeid/otprp-83-199293?searchResultContext=2487>

Dommer:

Rt. 1980 s.1154

Rt. 1991 s. 1236

Rt. 1993 s.99

Rt. 1996 s. 230

LA-2011-60746

LG-2011-65277

LH-2011-0902 (vedlegg)

LB-2015-93583

LA-2016-056247

Guzzardi mot Italia, EMDs dom av 6. november 1980

Litwa mot Polen, EMDs dom av 4. april 2000

Novotka mot Slovakia, EMDs dom av 4. november 2003

Gillan & Quinton mot Storbritania, EMDs dom av 12. januar 2010

Nettsider:

<http://jusinfo.no/index.php?site=default/721/1285/1304>

www.lovdatabasen.no/pro

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/den-europeiske-menneskerettighetskonvens/id88366/>

www.rettsdata.no

<https://www.regjeringen.no/no/dep/jd/org/tilknyttede/patalemyndigheten/id426465/>

<https://snl.no/ratifikasjon>